

DOLANDIRICILIK SUÇUNUN SUSMAK SURETİYLE İŞLENMESİ SORUNSALI

THE PROBLEMATIC OF WHETHER FRAUD CAN BE COMMITTED BY SILENCE

Güneş OKUYUCU ERGÜN*

Makale Bilgi

Gönderi: 14/12/2020
Kabul : 17/04/2021

Anahtar Kelimeler

*Dolandırıcılık,
Malvarlığına Karşı
Suç,
İhmal,
Susma,
Aydınlatma
Yükümlülüğü.*

Article Info

Received: 14/12/2020
Accepted: 17/04/2021

Keywords

*Fraud,
Crime Against Property,
Omission,
Silence,
Obligation to Disclose.*

Özet

<https://doi.org/10.21492/inuhfd.840591>

Dolandırıcılık suçu, 5237 sayılı TCK'nın Malvarlığına Karşı Suçlar başlıklı onuncu bölümünde 157. maddede düzenlenmiştir. Buna göre dolandırıcılık, “Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağla” maktan ibarettir. Susmanın dolandırıcılık suçunda hile teşkil edip etmeyeceği tartışmalıdır. Bunun mümkün olduğunu savunan yazarlar kadar mümkün olmadığını düşünen yazarlar da vardır. Her türlü susma değilse de kişinin hukuken var olan bir aydınlatma yükümlülüğünün ihmali anlamına gelen susma, dolandırıcılık suçunda hile teşkil edebilir. Bu yükümlülük, kanundan, sözleşmeden ya da sözleşme dışındaki bir nedene dayanan güven ilişkisinden yahut iyi niyet kurallarından kaynaklanabilir. Belirtmek gerekir ki her türlü sözleşme ilişkisinden böyle bir aydınlatma yükümlülüğü doğmayacağı gibi güven ve iyi niyet kuralları da her durumda genel bir aydınlatma yükümlülüğü getiren kurallar olarak düşünülemez. Burada bir taraftan sözleşme serbestisi, ticari örf ve adetten kaynaklanan uygulamalar ve gündelik hayat ilişkileri ile diğer taraftan bunların kişileri aldatma özgürlüğü ve başkalarını aldatma konusunda açık çek olarak değerlendirilmemesi gereği arasında bir denge kurulmalıdır.

Abstract

The crime of fraud is regulated in article 157 of the tenth chapter titled Crimes Against Property of the Turkish Penal Code numbered 5237. According to this clause, fraud refers to “deceiving a person with fraudulent behavior and gaining a benefit to oneself or another, to the detriment of such person or another.” It is controversial whether or not silence could constitute a fraudulent behavior for the purposes of the crime of fraud. In the legal literature, there are scholars who think it is not possible as much as those who argue that this is possible. Even if not all silence, the silence, which appears in the form of omission of a legal obligation to disclose, may constitute a fraudulent behavior for the purposes of the crime of fraud. This obligation may stem from law, contract or a non-contractual trust relationship, or the good faith principles. It should be noted that all contractual relationships, trust or good faith principles should not be interpreted as rules providing such a general obligation to disclose. Here, a balance must be established between the freedom of contract, practices stemming from commercial customs and daily life relations, on one hand, and the requirement that such principles and practices should not be considered as a ground for a freedom to deceive others or an open check to deceive others, on the other hand.

I. GİRİŞ

Dolandırıcılık suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) Malvarlığına Karşı Suçlar başlıklı onuncu bölümünde 157. maddede düzenlenmiştir. Buna göre dolandırıcılık, “*Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağla*” maktan ibarettir. İnsandaki artan yağma içgüdüsünün daha incelikli hale gelmesiyle doğru orantılı olarak dolandırıcılık suçu, modern hayatta daha sık işlenmeye başlamıştır¹. Dolandırıcılık suçunun faileri çoğunlukla yetişkinlerdir. Dolandırılanların da çoğunlukla aslında birer dolandırıcı sayılabilecekleri, ancak kendilerini dolandıranlara nazaran daha saf, acemi yahut şanssız oldukları savunulmuştur². Dolandırıcılık, bir yandan kişilerin malvarlığına ilişkin menfaatlerini, diğer yandan irade özgürlüklerini ihlal eden bir suç tipidir³. Bununla beraber, kanunkoyucu tarafından malvarlığına karşı suçlar arasında düzenlenmekle, bu suçun hukuki konusu kişilerin malvarlığına ilişkin menfaatleri olarak belirlenmiş olmaktadır. Söz konusu suç, mağdurun işbirliği ile işlenen suçlardan biri olarak değerlendirilmiştir⁴. Gerçekten de mağdurun aldatılarak kendi malvarlığı aleyhine ve başkalarının lehine tasarrufta bulunmaya sevk edilmesi ve hile ile elde edilen rızası, dolandırıcılık suçuna asıl özelliğini vermektedir⁵. Dolayısıyla hile kavramının incelenmesi, anlamının ve kapsamının belirlenmesi bu suç bakımından büyük önem taşımaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki söz konusu kavrama ilişkin olarak ceza hukuku öğretisinde ve uygulamasında tartışmalar devam etmektedir. Uzun süre savunulan ceza hukuku hilesi ve özel hukuk hilesi ayrımı, bugün için önemini yitirmiş olsa da hileye ilişkin tartışma sona ermiş değildir. Bu konudaki temel görüş ayrılıklarından biri de susmanın hile sayılıp sayılmayacağı, aldatmanın icrai biçimde gerçekleştirilmesinin gerekip gerekmediği, başka bir ifade ile dolandırıcılık suçunun ihmali davranışla da işlenebilir işlenemeyeceğidir. Suçun esasına ilişkin olan ve bu makalenin konusunu oluşturan bu tartışma, kolaylıkla sona erecek gibi görünmemektedir.

II. DOLANDIRICILIK SUÇU AÇISINDAN HİLELİ DAVRANIŞ VE MAĞDURUN ALDATILMASI KAVRAMLARI

Günlük dilde de kullanılan hile sözcüğü, Güncel Türkçe Sözlük'te “*Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika*” şeklinde tanımlanmıştır⁶. Ceza hukukunda ise hile, kimi suçlar bakımından suçun unsurunu kimi suçlar bakımından ağırlaştırıcı nedenini oluşturan önemli bir kavramdır. Gerçekten de hile, örneğin dolandırıcılık gibi bazı suçlarda suçun kurucu unsurlarından birini oluştururken, zimmet gibi suçlar bakımından suçun ağırlaştırıcı nedenini teşkil eder. Dolayısıyla hilenin anlamının ve kapsamının belirlenmesi ceza hukuku bakımından zorunludur. Bununla beraber, daha önce de belirtildiği üzere, ceza hukuku öğretisinde ve uygulamasında hile konusunda görüş birliğine varılmış değildir. Bu konudaki en önemli görüş ayrılıklarından birisi, ceza hukuku hilesi ve özel hukuk hilesi ayrımından kaynaklanmaktaydı⁷. Her ne kadar bugün için anlamını yitirmiş olsa da böyle bir ayrımın varlığını savunanlara göre, özel hukukta hilenin varlığının kabulü için mağdurun aldatılmış olması yeterli iken; ceza hukukunda hileden söz edilebilmesi için basit bir yalandan veya mağdurun aldatılmış olmasından fazlası, bir tür sahneye koyma gerekmekeydi⁸. Ancak bu ayrıma karşı çıkmış ve daha saf ya da daha az zeki olan kimselerin aslında cezai korumaya daha fazla gereksinme duyduklarının göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır⁹. Gerçekten de ticari özgürlük ile başkalarının iyi niyetlerinin suistimal edilmesi karıştırılmamalı ve daha saf ve kolay kandırılabilir durumda olan kimseler dolandırıcıların insafına terk edilmemelidir¹⁰. Dolayısıyla dolandırıcılık suçunun kapsamı gerek yasal düzenleme boyutunda gerekse yorum boyutunda daha önce dolandırıcılık sayılmayan fiilleri de

¹ ANTOLISEI, Francesco: *Parte speciale*, I, 13. Edizione, Giuffrè editore, Milano 1999, s.348; MANTOVANI, Ferrando: *Diritto penale, Parte speciale, II, Delitti contro il patrimonio*, 4. Edizione, Cedam, Milano 2012, s.197.

² MANTOVANI, s.197.

³ ANTOLISEI, s.349.

⁴ MANTOVANI, s.12 vd.

⁵ ANTOLISEI, s.348; TOROSLU, Nevzat: *Ceza Hukuku Özel Kısım*, 10. Bası, Savaş Yayınları, Ankara 2019, s.178.

⁶ Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 06.09.2020). Hilenin “*oyun, aldatma, düzen*” anlamına geldiğine dair bkz. CENTEL, Nur/ZAFER, Hamide/ÇAKMUT, Özlem: *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar (Kişilere Karşı)*, Cilt I, 4. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2017, s.502.

⁷ TOROSLU, s.182; ANTOLISEI, s.350; CANESTRARI, Stefano/GAMBERINI, Alessandro/INSOLERA, Gaetano/MAZZACUVA, Nicola/SGUBBI, Filippo/STORTONI, Luigi/TAGLIARINI, Francesco: *Diritto penale, Lineamenti di parte speciale*, 3. Edizione, Monduzzi editore, Bologna 2003, s.537; SELÇUK, Sami: *Dolandırıcılık*, İstanbul 1982, s.105 vd.; EKİCİ ŞAHİN, Meral: *Dolandırıcılık Suçu*, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s.204 vd.

⁸ TOROSLU, s.181-182; SELÇUK, s.92 vd.

⁹ MANTOVANI, s.198.

¹⁰ TOROSLU, s.182; ANTOLISEI, s.350.

kapsayacak şekilde genişlemiştir¹¹. Bizim hukukumuzda da aynı doğrultuda bir gelişme gözlemlemek mümkündür. 765 sayılı yürürlükten kaldırılan TCK’da 1990 yılına kadar hile ve desiselerin kandırıcı mahiyette olması ve başkalarının iyi niyetlerinden yararlanılması aranırken, bu tarihte yapılan değişiklikle başkalarının iyi niyetinden yararlanma koşulundan vazgeçilmiştir. 5237 sayılı TCK’da ise, yalnızca hileli davranışlarla bir kimsenin aldatılması koşulu öngörülmekle yetinilmiş, hileli davranışların aldatıcı olması dahi aranmamıştır¹².

Buna göre hileli davranış, ikna etmeye yönelik sözlerle ya da yalanlarla gerçeği gizlemek veya olanı yokmuş, olmayanı varmış gibi dış gerçekliğe farklı bir görünüm kazandırmak şeklinde ortaya çıkabilir¹³. Sahneye koyma olmaksızın söylenen basit bir yalan bile eğer mağduru aldatmışsa hiledir¹⁴. Ancak Yargıtayın yerleşik içtihadı, dolandırıcılık suçunun oluştuğunun kabul edilebilmesi için, basit bir yalanı aşan, mağdurları yanıltacak ve kandıracak yoğunlukta ustaca planlanıp sergilenen hilenin aranması yönündedir¹⁵. Ne var ki yukarıda da açıklandığı üzere gerek ceza hukuku öğretisinde ceza hukuku hilesi-özel hukuk hilesi ayrımının terkedilmesi gerekse 5237 sayılı TCK’da dolandırıcılık suçunun düzenlenme biçimi karşısında, basit bir yalan dahi, mağduru aldatmışsa hile teşkil eder ve diğer koşulları da mevcutsa dolandırıcılık suçunu oluşturabilir.

Bu noktada mağdurun aldatılması ve mağdurun aldanmasından yararlanılması arasındaki fark üzerinde de durmak gerekmektedir. TCK m.157’de hileli davranışlarla mağdurun aldatılması koşulu açıkça öngörülmüş olmasına karşın, mağdurun aldanmasından yararlanılması düzenlenmemiştir. Buna göre fail, hileli davranışlarıyla mağduru aldatmış olmalıdır. Başka bir deyişle mağdurun aldanmasının nedeni failin davranışları olmalıdır¹⁶. Mağdurun aldanmasının failin hileli davranışlarından kaynaklanmadığı; yanlıgı ya da bilgisizlik gibi nedenlerle mağdurda zaten var olan aldanma halinden yararlanıldığı durumlarda dolandırıcılık suçu söz konusu olmayacaktır¹⁷.

Ne var ki kişide esasen var olan hatanın devam ettirilmesine ve kuvvetlendirilmesine yönelik icrai davranışlarda bulunulması da yine hileli davranışlarla mağduru aldatmak sayılacak ve dolandırıcılık suçunu oluşturacaktır¹⁸. Öte yandan aydınlatma yükümlülüğü bulunmayan bir kimse, aldatmaya yönelik başkaca bir davranışta bulunmaksızın salt karşı tarafın hatasından yararlanacak olursa, dolandırıcılık suçunu işlemiş olmayacaktır¹⁹. Buna karşın aydınlatma yükümlülüğü bulunan kimse, bu yükümlülüğüne aykırı olarak susmak suretiyle karşı tarafın aldanmasından yararlanacak olursa, bu susmanın bir beyan değeri taşıması halinde dolandırıcılık suçunda hile gerçekleşmiş olacaktır²⁰.

¹¹ MANTOVANI, s.198.

¹² Söz konusu değişikliğin pratik açıdan önemli bir sonucunun olmadığı ve “hile ve desise” ile “hileli davranışlar” ibarelerinin aynı anlama geldiği hakkında bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Kişilere Karşı s. 503; TEZCAN, Mahmut/ERDEM, Mustafa Ruhan/ÖNOK, Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 18. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2020, s.867.

¹³ TOROSLU, s.183.

¹⁴ ANTOLISEI, s.351; TOROSLU, s.183; EKİCİ ŞAHİN, s.228; CANESTRARI/GAMBERINI/INSOLERA/MAZZACUVA/SGUBBI/STORTONI/TAGLIARINI, s.538. Aksi yönde bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Kişilere Karşı, s.506.

¹⁵ YGCK, E. 2017/13-4; K. 2019/383, T. 7.5.2019, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim tarihi: 21.11.2020); YCGK, E. 2017/15-1061, K. 2019/426, T. 14.5.2019, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim tarihi: 21.11.2020); YCGK; E. 2015/15-8; K. 2018/437; T. 16.10.2018, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim tarihi: 21.11.2020), YCGK E. 2014/15-505, K. 2017/130, T. 7.3.2017, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim tarihi: 21.11.2020). Yargıtayın 765 sayılı TCK dönemindeki içtihadını sürdürmesinin eleştirisi ve artık yürürlükteki TCK bakımından hilenin belirli bir ağırlığa ulaşmış olmasının aranmaması gerektiği hakkında bkz. TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.871 vd.

¹⁶ ANTOLISEI, s.353; TOROSLU, s.184; CANESTRARI/GAMBERINI/INSOLERA/MAZZACUVA/SGUBBI/STORTONI/TAGLIARINI, s.537; DÖNMEZER, Sulhi: Kişilere ve Mala Karşı Cürümler (Mala Karşı), 15. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 1998, s.383; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Kişilere Karşı, s.508; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.882.

¹⁷ MANTOVANI, s.200; TOROSLU, s.185. Eğer koşulları varsa, böyle bir durumda TCK m.160 veya TCK m.250/3’te düzenlenen suçlar söz konusu olabilir.

¹⁸ ANTOLISEI, s.353; EREM, Faruk: Ceza Hukuku Hususi Hükümler (Hususi Hükümler), Cilt II, Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara 1968, s.461; Dönmezer, Mala Karşı, s.383; KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, (Özel Hükümler), 5. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.693.

¹⁹ TOROSLU, s.185; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Kişilere Karşı, s.507, EKİCİ ŞAHİN, s.260.

²⁰ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Kişilere Karşı, s.507.

III. İHMALİ DAVRANIŞ/SUSMA DOLANDIRICILIK SUÇUNDA HİLE TEŞKİL EDEBİLİR Mİ?

İhmali tartışan teorilerin ayrıntısına girmeksizin belirtmek gerekirse²¹, ceza hukuku bakımından ihmal, normatif bir esasa sahiptir ve hukuken yapılması gereken davranışın yapılmamasından ibarettir²². İhmali davranışla gerçekleştirilen suçlar ise ihmal suçlarıdır ve farklı ölçütlere dayanarak farklı açılardan çeşitli ayrımlara ve nitelendirmelere tabi tutulmuştur. Salt ihmal bir davranışın suçun gerçekleşmesi bakımından yeterli olup olamamasına ve ihmal davranış ile bir neticenin gerçekleştirilmesine göre ihmal suçlarını, gerçek ihmal suçları ve gerçek olmayan ihmal suçları olmak üzere ikiye ayırarak incelemek mümkündür.²³

Dolandırıcılık suçu sonuçlu bir suçtur ve kanunda bu sonucun belirli davranış modaliteleriyle gerçekleştirilmesi öngörüldüğünden aynı zamanda bağlı davranışlı suçlardandır²⁴. Yukarıdaki tartışmaya paralel olarak, dolandırıcılığın ihmal davranışla işlenebilir işlenemeyeceği tereddütlere neden olmaktadır. Türk öğretisinde baskın görüş, dolandırıcılık suçunun ihmal davranışla da işlenebileceği yönündedir²⁵. Bununla beraber, ihmal davranışlarla gerçekleştirilen hilenin dolandırıcılık suçuna vücut vermeyeceği ve cezalandırılmayacağı görüşünü savunan yazarların sayısı da az değildir²⁶. Esasen bu görüşü savunan yazarlar, gerçek olmayan ihmal suçlarının cezalandırılabilmesi için failin sonucu önleme konusunda bir yükümlülüğünün bulunması ve ihmal davranışın icrai davranışa eşdeğer olması gerekliliğinden hareket etmektedirler²⁷. Buna göre de ya (örneğin kasten insan öldürme ve yaralama suçlarının ihmal davranışla işlenmesinde olduğu gibi) özel kısımda icrai davranışla işlenebilir suçun ihmal davranışla işlenmesi hali ayrıca düzenlenmeli ya da İtalyan ve Alman Ceza Kanunlarında (“İCK” ve “ACK”) olduğu gibi genel kısımda ihmal davranışa ilişkin genel bir düzenleme bulunmalı ve böylece genel kısımdaki ihmal davranış öngören norm ile özel kısımda suç tipini düzenleyen normun birleşmesi sonucu gerçek olmayan ihmal suçu tipi ortaya çıkmalıdır²⁸.

İCK’nın ‘Nedensellik Bağı’ başlıklı 40. maddesi şu şekildedir²⁹:

“Suçun varlığı gerçekleşmesine bağlı olan zarar ya da tehlike, kendi hareketinin ya da ihmalinin sonucu olmadıkça, hiç kimse kanun tarafından suç olarak öngörülen bir fiilden ötürü cezalandırılmaz.”

²¹ Bu konuda kapsamlı bilgi ve değerlendirme için bkz. HAKERİ, Hakan: Ceza Hukukunda İhmal Kavramı ve İhmalin Çeşitleri (İhmal), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s.61; ÖNTAN, Yaprak: Ceza Hukukunda Fiil, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2020, özellikle s.69 vd.; ERBAŞ, Rahime: Türk Ceza Hukukunda Görünüşte İhmali Suçlarda Garantörlük, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s.18 vd.

²² ALACAKAPTAN, Uğur: Suçun Unsurları, Sevinç Matbaası, Ankara 1970, s.40; TOROSLU, Nevzat/TOROSLU, Haluk: Ceza Hukuku Genel Kısım, 25. Bası, Savaş Yayınları, Ankara 2019, s.138; CENTEL, Nur/ZAFER, Hamide/ÇAKMUT, Özlem: Türk Ceza Hukukuna Giriş (Ceza Hukuku), 11. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2020, s.257; ÖZGENÇ, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel Hükümler), 14. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018, s.159; ARTUK, Mehmet Emin/GÖKCEN, Ahmet/ALŞAHİN, Mehmet Emin/ÇAKIR, Kerim: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.234; KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel Hükümler), 11. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s.132; ÖZBEK, Veli Özer/DOĞAN, Koray/BACAŞIZ, Pınar/TEPE, İlker: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel Hükümler), 9. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s.234; SOYASLAN, Doğan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s.230; DÖNMEZER, Sulhi/ERMAN, Sahir: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım (Genel Kısım), I, 13. Bası, Beta Yayınları, Ankara 1997, s.475; DUBBER, Markus D./HÖRNLE, Tatjana: Criminal Law A Comparative Approach, Oxford University Press, Oxford 2014, s.208.

²³ Bu konudaki tartışmalar için bkz. HAKERİ, İhmal, s.99 vd.; ÖNTAN, s.140 vd.; ERBAŞ, s.72 vd.; BİRTEK, Fatih: Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.165 vd.

²⁴ MANTOVANI, s.200. Dolandırıcılığın serbest davranışlı suç olduğuna dair bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Kişilere, s.502.

²⁵ EREM, Faruk: Dolandırıcılık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1956, s.9; TOROSLU, s.184; HAFIZOĞULLARI, Zeki/ÖZEN, Muharrem: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar, 5. Bası, US-A Yayıncılık, Ankara 2016, s.406; ÖZGENÇ, İzzet: Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar (Ekonomik Çıkar), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s.23; KOCA/ÜZÜLMEZ, Özel Hükümler, s.651; ÖNTAN, s.177.

²⁶ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Kişilere Karşı, s.507; BAYRAKTAR, Köksal/YILDIZ, Ali Kemal/AKSOY RETORNAZ, Eylem/AKYÜREK, Güçlü/EVİK, Ali Hakan/ KANGAL, Zeynel/MEMİŞ KARTAL, Pınar/SINAR, Hasan/SONAY EVİK; Vesile/ALTUNÇ, Sinan/AYTEKİN İNCEOĞLU, Asuman/BOSTANCI BOZBAYIR, Gülşah/ERMAN, Barış: Özel Ceza Hukuku Malvarlığına Karşı Suçlar, C. IV, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s.258; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.869, ÖZBEK/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler (Özel Hükümler), 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s.713; EKİCİ ŞAHİN: s.248; DÖNMEZER, Mala Karşı, s.383.

²⁷ EKİCİ ŞAHİN, s.249-250.

²⁸ GROSSO, Carlo Federico/PELLISSERO, Marco/DAVIDE Petrini/PISA Paolo: Manuale di diritto penale, Parte Generale, Giuffrè Editore, Milano 2013, s.222.

²⁹ “Art. 40. Rapporto di causalità. Nessuno può essere punito per un fatto preveduto dalla legge come reato, se l'evento dannoso o pericoloso, da cui dipende l'esistenza del reato, non è conseguenza della sua azione od omissione. Non impedire un evento, che si ha l'obbligo giuridico di impedire, equivale a cagionarlo.” <https://www.altalex.com/documents/news/2014/12/09/del-reato> (Erişim tarihi 12.11.2020).

Hukuken önlemekle yükümlü olunan bir sonucun önlenmemesi, o sonuca neden olmaya eşdeğerdir.”

ACK'nın 'İhmal ile İşleme' başlıklı 13. maddesinin 1. fıkrası ise şöyledir³⁰:

“Ceza kanununda öngörülen bir suçun unsuru olan bir sonucu önleme konusunda başarısız olan kimse, bu kanuna göre ancak sonucun gerçekleşmemesini garanti etme konusunda hukuki yükümlülüğünün bulunması ve bu ihmali tipik fiilin unsurlarının icrai davranışla gerçekleştirilmesine eşdeğer olması halinde cezalandırılabilir.”

5237 sayılı TCK'da İCK ve ACK'daki hükümlere benzer bir genel hüküm yer almamaktadır. Öte yandan 765 sayılı TCK'dan farklı olarak yürürlükteki TCK kasten öldürme, yaralama ve işkence suçları bakımından bu suçların ihmal ile işlenmesini özel olarak düzenlemiştir. Ancak bu özel düzenleme, kanunda ihmali düzenleyen genel bir hükmün yer almaması da göz önünde bulundurularak, ihmal ile işlenmesi özel olarak düzenlenmemiş olan suçların ihmalle işlenebilir işlenemeyeceği tartışmasını daha da alevlendirmiştir. Zira kanunkoyucunun belirli suçlar için ihmali düzenlemesi ve diğer suçlar bakımından böyle bir düzenleme yapmamasına bir anlam atfetmek gerektiği; bu konuda genel bir hüküm de sevk etmemiş olması ve kanunilik ilkesi karşısında aksinin düşünülmemeyeceği belirtilmiştir³¹. Elbette bu görüşlerde haklılık payı vardır. Bununla beraber, nasıl ki bu yönde herhangi bir düzenlemenin yer almadığı 765 sayılı TCK döneminde icra ile işlenebilen suçların ihmal ile de işlenebileceği genel olarak kabul görüyorduydu³², şimdi de aynı şekilde düşünmeye devam etmek mümkündür. 765 sayılı TCK döneminde örneğin insan öldürme suçunun icra ile olduğu kadar ihmal ile de işlenebileceğine dair bir tartışma bulunmamaktaydı. Dolayısıyla, bebeğini boğarak öldüren anne gibi; bebeğini beslemeyerek öldüren anne de insan öldürme suçundan sorumluydu. Şimdi aksi yönde bir kabul, öldürme, yaralama ve işkence dışındaki suçların ihmal ile işlenmemesi³³; hatta öldürme ve yaralama suçlarının taksirli biçimlerinin dahi ihmalle işlenmemesi ve dahası icrai suçlara ihmal suretiyle iştirak edilememesi anlamına gelecektir³⁴. Bu ise, cezalandırmanın kapsamını, ceza hukuku gerekleri ve tekniği ile bağdaşmayacak ölçüde sınırlandıracaktır. Hangi suçların ihmal ile işlenebileceğinin kanunda tek tek gösterilmesi ise mümkün değildir. Tüm bu tereddütlere ve tartışmalara son vermek adına genel hükümler arasında İCK ve ACK'dakine benzer bir hüküm sevk edilmesi önerilmiştir³⁵. Ancak bu noktada, ihmal konusunda genel kısımda genel düzenlemelere yer verilen Alman ve İtalyan hukukunda dahi konuya ilişkin tartışmalar son bulmuş değilken, bizim hukukumuzdaki tartışmaların öyle kolaylıkla son bulmasını beklemenin mümkün olmadığı vurgulanmalıdır³⁶.

Bu tartışmaya paralel olarak, dolandırıcılık suçunda hilenin ihmalle gerçekleştirilmesi halinde cezalandırmanın mümkün olup olmadığı tartışması da öyle kolay sona erecek gibi görünmemektedir. Ne var ki tıpkı 765 sayılı TCK döneminde yapılageldiği gibi, ihmal ile işlenebileceği özel olarak düzenlenmemiş suçlar bakımından eşdeğerlik değerlendirmesi, kanunda ihmale ilişkin genel bir

³⁰“Section 13 Omissions (1) Whosoever fails to avert a result which is an element of a criminal provision shall only be liable under this law if he is responsible under law to ensure that the result does not occur, and if the omission is equivalent to the realisation of the statutory elements of the offence through a positive act.” https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/criminal_code_germany_en_1.pdf (Erişim tarihi 12.11.2020)

³¹ Söz konusu tartışmaların ayrıntısı için bkz ÖNTAN, s.152 vd; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s.505, TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.869, EKİCİ ŞAHİN, s.245 vd. Hukuki değer in ihlali modelleri ve bunların kanunilik ve belirlilik ilkeleri açısından ayrıntılı değerlendirmesi için ayrıca bkz. ÜNVER, Yener: Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Seçkin Yayınları, Ankara 2003, s.909 vd.

³² DÖNMEZER/ERMAN, Genel Kısım, s.476.

³³ Bu konudaki çeşitli değerlendirmeler için bkz. CENTEL, Nur: “İhmali davranışla Kastan Öldürme veya Yaralama Suçu (TCK m.83, 88/2)”, in Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Köksal Bayraktar'a Armağan, III, İstanbul 2010, s.86; DEMİRBAŞ, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 15. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2020, s.268-269; HAKERİ, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel hükümler), 22. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s.167; GÖKCEN, Ahmet/BALCI, Murat: “Kasten Öldürme ve Yaralama suçlarının İhmali Davranışla İşlenmesi (TCK m.83, 88), Ceza Hukuku Dergisi, 7(18), 2012, s.23; KATOĞLU, Tuğrul: “Hekimin Ceza Sorumluluğu ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sağlık Hukuku Sempozyumu Sempozyum Özel Sayısı, C. I, s.220.

³⁴ ÖNTAN, s.156-157.

³⁵ DEMİRBAŞ, s.268-269; DÖNMEZER, Sulhi: “İhmal Suretiyle İcra Suçları”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 9(3-4), 1944, s.493; TEZCAN/ERDEM: “Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin TCK Tasarısı Hakkındaki Raporu”, ERGÜL, Teoman (ed), TBB Türk Ceza Kanunu Reformu, 2. Kitap, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2004, s.334-335; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.870; ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, Genel Hükümler, s.235; ÖNTAN, s.158.

³⁶ Serbest davranışlı bir suç ihdas ederken, bu suçun ihmali davranışla da işlenebileceğine yönelik açık bir hüküm getirmesi dahi, serbest davranışlı suç kuramının mahiyeti gereği, kanunkoyucunun bu suçların ihmali davranışla işlenmesini tipik fiil olarak kabul ettiği ve dolayısıyla bu kuramdan hareketle serbest davranışlı suçların ihmali davranışla işlenmesine yönelik özel bir düzenlemeye gerek olmadığı belirtilmiştir (bkz. ÜNVER, Adliye'ye Karşı, s.909 vd.; BİRTEK, s.167-169.)

düzenleme bulunmasa dahi yapılabilir³⁷ ve dolayısıyla dolandırıcılık suçu gerçek olmayan ihmal suçu biçiminde ortaya çıkabilir³⁸. Burada eşdeğerlikten kast edilen, failin hukuken yapması gerekeni yapmayarak neticeyi önlemeye ilişkin hukuki yükümlülüğünü ihlal etmesi ve bu ihmali davranışla netice arasındaki nedensellik bağına dayanarak ihmalin icraya eşdeğer sayılmasıdır³⁹.

Ancak elbette her türlü susma dolandırıcılık suçuna vücut vermeyecektir. Bunun için failin icrai davranışta bulunma/aydınlatma konusunda hukuki bir yükümlülüğü bulunmalıdır. Dolayısıyla her türlü susma ve hareketsiz kalma değil; ancak hukuken mağduru aydınlatmakla yükümlü olduğu halde susan kimsenin susması ihmali davranışla gerçekleştirilen hile sayılacaktır⁴⁰. Demek ki dolandırıcılık suçunun susmak suretiyle işlenebilmesi için iki koşulun birlikte gerçekleşmesi şarttır. Buna göre susmak, mağdurun aldanmasının nedeni olmalı ve failin hukuken var olan bir yükümlülüğünün ihlali anlamına gelmelidir⁴¹.

Hukuken failin mağduru aydınlatma yükümlülüğünün ne zaman bulunduğu ne zaman böyle bir yükümlülüğünden söz edilemeyeceğinin belirlenmesi hiç de kolay değildir⁴². Bu yükümlülük kanundan, sözleşmeden yahut sözleşme dışında başka bir nedene dayanan güven ilişkisinden veya iyi niyet kuralından kaynaklanabilir⁴³. Kanundan kaynaklanan bir aydınlatma yükümlülüğünün bulunup bulunmadığının belirlenmesi görece daha kolaydır. Aydınlatma yükümlülüğü ceza kanunlarından ya da ceza kanunları dışındaki kanunlardan kaynaklanabilir. Örneğin, Arbuluculuk Kanunu m.9 ve 11; Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu m.78 ve 86; Türk Ticaret Kanunu m.1435'te düzenlenen aydınlatma yükümlülüğü gibi. Dolayısıyla “ölen eşinden bağlanan dul aylığını almakta olan kimsenin, sonrasında evlenmesine rağmen durumu kuruma bildirmeyerek söz konusu aylığı almaya devam et”mesi dolandırıcılık suçunu oluşturacaktır⁴⁴. Aynı şekilde “...Bankası'ndan aldığı yaşlılık ve muhtaçlık maaşını, annesinin ölümünü gizleyip, ilgili kurumlara bildirmeden almaya devam etmek” de dolandırıcılık kapsamındadır⁴⁵.

Sözleşmeden yahut sözleşme dışında başka bir nedene dayanan güven ilişkisi veya iyi niyet kuralından kaynaklanan aydınlatma yükümlülüğünün belirlenmesi çok daha zordur. Öncelikle belirtmek gerekir ki her türlü sözleşme ilişkisi kişiye aydınlatma yükümlülüğü yüklenmez. Burada sözleşme serbestisi ilkesi, ticari hayatın gerekleri, ticari örf ve adet de göz önünde bulundurulacaktır. Sözleşme ilişkisinin aydınlatma yükümlülüğü doğurabilmesi için, ortada, danışmanlık sözleşmelerinde olduğu gibi, karşı tarafın menfaatlerini ve dolayısıyla malvarlığını koruma yükümlülüğü yükleyen ve özel güven ilişkisine dayanan bir sözleşme olması gerektiği⁴⁶; ticari risk sınırları içinde kalan veya taraflardan birinin tecrübesizliğinden ve basiretsizliğinden kaynaklanan durumların ve sıradan alışveriş sözleşmelerinin aydınlatma yükümlülüğü doğurmayacağı savunulmuştur⁴⁷. Ancak belirtmek gerekir ki bu, aydınlatma yükümlülüğünün sınırlarını oldukça daraltan bir yaklaşımdır. Aynı şekilde mağdurun

³⁷ Aynı yönde olmak üzere, ihmali düzenleyen genel bir cezalandırıcı normun varlığının gerekip gerekmediğine dair Alman hukuku ile karşılaştırmalı tartışmalar ve buna gerek olmadığı hakkında değerlendirmeler için bkz. ÜNVER, Yener: TCK'da Düzenlenen Adliyyeye Karşı Suçlar İftira Suç Uydurma Suç Üstlenme Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik İnfaz Kurumlarından Kaçma, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s.80-81; ÖNTAN, s.152 vd.

³⁸ Aksi yönde olmak üzere, “standarta aykırı motorinin satışa sunulması hususunda failin alıcıları yanılgıya düşürecek herhangi bir faaliyeti veya dolandırıcılıkta aranan boyut ve etkinlikte hile sayılabilecek aktif bir hareketinin bulunduğu”nun söylenemeyeceğine dair bkz. YCGK E. 2003/4-285, K. 2004/7, T. 20.01.2004.

³⁹ ÖNTAN, s.175.

⁴⁰ TOROSLU, s.184; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Kişilere Karşı, s.507; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.869; EKİCİ ŞAHİN, s.251; CRESPI, Alberto/FORTI, Gabrio/ZUCCALA, Giuseppe: Commentario breve al codice penale complemento giurisprudenziale, 11. Edizione, Cedam, Milano 2010, s.2355.

⁴¹ TOROSLU, s.184.

⁴² EKİCİ ŞAHİN, s.251 vd.

⁴³ TOROSLU, s.184; DÖNMEZER/ERMAN, Genel Kısım, s.478 vd; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s.869, KOCA/ÜZÜLMEZ, Özel Hükümler, s.632; EKİCİ ŞAHİN, s.248 vd.

⁴⁴ Aksi yönde olmak üzere, Yargıtay Ceza Genel Kurulu ölen eşinden bağlanan dul aylığını almakta olan kimsenin, sonrasında evlenmesine rağmen durumu kuruma bildirmeyerek söz konusu aylığı almaya devam ettiği olayda dolandırıcılığın oluşmadığına karar vermiştir (YCGK, E. 2013/15-510, K. 2013/579, T. 3.12.2013, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim tarihi: 21.11.2020). Halbuki esasen burada kanundan kaynaklanan bir aydınlatma yükümlülüğünün bulunduğunu ve dolayısıyla susmak suretiyle işlenen bir dolandırıcılık suçunun varlığını kabul etmek gerekirdi.

⁴⁵ Aksi yönde olmak üzere, “... Bankası'ndan aldığı yaşlılık ve muhtaçlık maaşını, annesinin ölümünü gizleyip, ilgili kurumlara bildirmeden almaya devam etmek suretiyle haksız menfaat temin ettiğinin iddia ve kabul” olunan olayda hilenin ne şekilde gerçekleştiğinin tesbit edilememesi nedeniyle dolandırıcılığa hükmedilmesini bozma nedeni sayan karar için bkz. Yarg. 11. CD., E. 2009/16131, K. 2010/7284, T. 24/06/2010, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi 21.11.2020).

⁴⁶ Bkz. CARD, Richard/MOLLOY, Jill: Criminal Law, 22. Edition, Oxford University Press, Oxford 2016, s.487; ORMEROD, David/LAIRD, Karl: Criminal Law, 12. Edition, Oxford University Press, Oxford 2017, s.432.

⁴⁷ CANESTRARI/GAMBERINI/INSOLERA/MAZZACUVA/SGUBBI/STORTONI/TAGLIARINI, s.538; EKİCİ ŞAHİN, s.256-257.

basit bir araştırma ile gizlenen hususu öğrenebilecek olmasının da hilenin varlığını engellemeyeceğini kabul etmek gerekir⁴⁸. Bu nedenle örneğin, gayrimenkul satım sözleşmesi esnasında, satışa konu gayrimenkul üzerinde haciz, rehin gibi 3. kişi lehine tesis edilen aynı hakların bulunduğu gizlemesi, her ne kadar basit bir araştırma ile öğrenilebilecek olsa da mağdur öğrenmemişse, failin davranışı susma suretiyle hile sayılır ve dolandırıcılık suçunu oluşturur⁴⁹.

Aydınlatma yükümlülüğü sözleşme dışında başka bir nedene dayanan güven ilişkisi ve iyi niyet kuralından kaynaklanıyor da olabilir⁵⁰. Ancak tıpkı sözleşme gibi, özel hukuktaki dürüstlük ve iyiniyet kuralı da her durumda geçerli olan genel bir aydınlatma yükümlülüğü doğurmaz. Zira nasıl ki her türlü sözleşme ilişkisi taraflara aydınlatma yükümlülüğü yüklemiyorsa, güven ve objektif iyiniyet kurallarından da bu yönde genel bir yükümlülük çıkarılamaz⁵¹. Böyle bir yükümlülüğün ancak iradenin oluşumu aşamasında ortaya çıkan, karşı taraf için önem arz eden ve sözleşmenin yapılmasında belirleyici olan hususlara ilişkin olarak söz konusu olabileceği savunulmuştur⁵².

Belirtmek gerekir ki gerek sözleşmeden gerekse sözleşme dışındaki bir güven ilişkisi ya da iyi niyet kuralından doğan aydınlatma yükümlülüğü ile ilgili söylenenler, kişileri aldatma özgürlüğü olarak yorumlanamaz. Sözleşme serbestisi ve ticari örf ve adetten kaynaklanan uygulamalar, başkalarını aldatma konusunda açık çek anlamına gelmemektedir. Öte yandan her aydınlatma yükümlülüğünün ihlalinin ve susmanın dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirilmediği ve değerlendirilemeyeceği de ortadadır. Bir kere her türlü hukuka aykırılığın ceza hukuku ile karşılanmak zorunda olmadığı, özel hukuk yaptırımlarına da konu olabileceği akıldan çıkarılmamalıdır. Kaldı ki aydınlatma yükümlülüğüne aykırı her davranışın ve her susmanın cezalandırılmaması bazen aydınlatma yükümlülüğünün olmamasından veya susmanın hile teşkil etmemesinden ileri gelmemektedir. Aslında bazı hileli davranışlarla aldatmalar, esasen ihmali davranışla gerçekleştirildikleri için cezalandırılmıyor değillerdir. Bu gibi hallerde hile, icrai bir davranışla gerçekleştirilmiş olsaydı da söz konusu hileli davranışlar dolandırıcılık kapsamında değerlendirilmeyeceklerdi ve o nedenle cezalandırılmamaktadırlar. Örneğin son kullanma tarihi geçmiş bir dayanıksız tüketim malzemesini bunu bildiği halde, fark etmeyen müşterisini uyarmaksızın satan satıcı, söz konusu malı överek satmış olsaydı da dolandırıcılıktan sorumlu tutulmayacaktır.⁵³

IV. SONUÇ

TCK m.157’de düzenlenen dolandırıcılık suçu “*Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağla*” maktan ibarettir. Hileli davranış, ikna etmeye yönelik sözler veya yalanlar söyleyerek ya da olanı yokmuş, olmayanı varmış gibi gerçekliğe farklı bir görünüm kazandırarak gerçeğin gizlenmesi şeklinde ortaya çıkabilir. Sahneye koyma olmaksızın söylenen basit bir yalan bile eğer mağduru aldatmışsa hiledir. Susmanın dolandırıcılık suçunda hile teşkil edip etmeyeceği tartışmalıdır. Bunun mümkün olduğunu savunan yazarlar kadar mümkün olmadığını düşünen yazarlar da vardır. Hilenin ihmali davranışla gerçekleştirilmesinin dolandırıcılık suçuna vücut vermeyeceğini düşünenler, dolandırıcılık suçunu düzenleyen normda ihmali davranışla işlenmesi halinin öngörülmemesine ve TCK’da ACK ve İCK’da olduğu gibi ihmali düzenleyen genel bir düzenlemenin de bulunmayışına dayanmaktadırlar. Halbuki 765 sayılı TCK döneminde de yasal durum bu açıdan pek farklı olmamasına karşın, icrai davranışla işlenen suçların ihmalle de işlenebileceği genel olarak kabul edildiği gibi, dolandırıcılık suçunun da susmak suretiyle işlenebileceği düşünülmekteydi. Dolayısıyla tıpkı 765 sayılı TCK döneminde olduğu gibi, bugün de ihmal ile işlenebileceği özel olarak düzenlenmemiş suçlar bakımından eşdeğerlik değerlendirmesi, kanunda ihmale ilişkin genel bir düzenleme bulunmasa dahi yapılabilir ve dolayısıyla dolandırıcılık suçu gerçek olmayan ihmali suçu biçiminde ortaya çıkabilir. Ancak tüm bu tartışmaların

⁴⁸ CRESPI/FORTI/ZUCCALA, s.639. Aksi yönde bkz. YCGK E. 2014/15-505, K. 2017/130, T. 7.3.2017, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim tarihi 21.11.2020).

⁴⁹ CRESPI/FORTI/ZUCCALA, s.638. TCK m.157’nin gerekçesinde “*Hile, icrai bir davranışla gerçekleştirilebileceği gibi; karşı tarafın içine düştüğü hatadan, bir konuda yanlış bilgi sahibi olmasından yararlanarak da yani ihmali davranışla da, gerçekleştirilebilir. Ancak, bu durumda kişinin, hataya düşen karşı tarafı bilgilendirmek konusunda yükümlülüğünün olması gerekir. Hataya düşen kişi ile hukuki ilişkide bulunulan durumlarda, böyle bir yükümlülük vardır. Ayrıca, muhatabın belli bir husustaki hatası karşısında kişinin ihmali davranışının, örneğin susmasının, bir beyan, açıklama değerini taşıması gerekir.*” şeklinde bir açıklama yer almaktadır. Her ne kadar gerekçe kanun metnine dahil olmasa da bir yorum aracı olarak kullanılabilir kuşkusuzdur.

⁵⁰ MANTOVANI, s.199-200.

⁵¹ CANESTRARI/GAMBERINI/INSOLERA/MAZZACUVA/SGUBBI/STORTONI/TAGLIARINI, s.539.

⁵² Hukuki bir ilişkide olan herkesin objektif iyi niyet kuralları gereği karşı tarafı aydınlatmakla yükümlü olduğuna ve aksi halde dolandırıcılık suçunun söz konusu olabileceğine dair bkz. ÖZGENÇ, Ekonomik, s.24-25.

⁵³ Korunun hukuki varlık veya menfaatin ihlali, ihlalin ağırlığı ve cezaya liyakat ile ilgili olarak ayrıca bkz. TOROSLU, Nevzat: Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Ankara 2019, s.119 vd.; ÜNVER, Hukuki Değer, s.172 vd.

önüne geçilmesi bakımından ihmale ilişkin olarak kanunda ACK ve İCK'dakine benzer genel bir düzenleme yapılması düşünülebilir. Dolandırıcılık suçunda her türlü susma değil, kişinin hukuken var olan bir aydınlatma yükümlülüğünün ihmali anlamına gelen susma hile teşkil edebilir. Bu yükümlülük, kanundan, sözleşmeden ya da sözleşme dışındaki bir nedene dayanan güven ilişkisinden yahut iyi niyet kurallarından kaynaklanabilir. Belirtmek gerekir ki her türlü sözleşme ilişkisinden böyle bir aydınlatma yükümlülüğü doğmayacağı gibi; güven ve iyi niyet kuralları da her durumda genel bir aydınlatma yükümlülüğü getiren kurallar olarak düşünülemez. Burada bir taraftan sözleşme serbestisi, ticari örf ve adetten kaynaklanan uygulamalar ve gündelik hayat ilişkileri ile diğer taraftan bunların kişileri aldatma özgürlüğü ve başkalarını aldatma konusunda açık çek olarak değerlendirilmemesi gereği arasında bir denge kurulmalıdır. Ayrıca aydınlatma yükümlülüğüne aykırı her davranışın ve her susmanın cezalandırılmaması, bazen aydınlatma yükümlülüğünün olmamasından veya susmanın hile teşkil etmemesinden değil; bu gibi hallerde hilenin, icrai bir davranışla gerçekleştirilmiş olsaydı da dolandırıcılık kapsamında değerlendirilmeyecek olmasından kaynaklandığı da unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- ALACAKAPTAN, Uğur: Suçun Unsurları, Sevinç Matbaası, Ankara 1970.
- ANTOLISEI, Francesco: Parte speciale, I, 13. Edizione, Giuffrè editore, Milano 1999.
- ARTUK, Mehmet Emin/GÖKCEN, Ahmet/ALŞAHİN, Mehmet Emin/ÇAKIR, Kerim: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- BAYRAKTAR, Köksal/YILDIZ, Ali Kemal/AKSOY RETORNAZ, Eylem/AKYÜREK, Güçlü/EVİK, Ali Hakan/KANGAL, Zeynel/MEMİŞ KARTAL, Pınar/SINAR, Hasan/SONAY EVİK, Vesile/ALTUNÇ, Sinan/AYTEKİN İNCEOĞLU, Asuman/BOSTANCI BOZBAYIR, Gülşah/ERMAN, Barış: Özel Ceza Hukuku Malvarlığına Karşı Suçlar, Cilt IV, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.
- BİRTEK, Fatih: Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- CANESTRARI, Stefano/GAMBERINI, Alessandro/INSOLERA, Gaetano/MAZZACUVA, Nicola/SGUBBI, Filippo/STORTONI, Luigi/TAGLIARINI, Francesco: Diritto penale, Lineamenti di parte speciale, 3. Edizione, Monduzzi editore, Bologna 2003.
- CARD, Richard/MOLLOY, Jill: Criminal Law, 22. Edition, Oxford University Press, Oxford 2016.
- CENTEL, Nur: "İhmali davranışla Kasten Öldürme veya Yaralama Suçu (TCK m.83, 88/2)", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Köksal Bayraktar'a Armağan, III, İstanbul 2010, ss.75-91.
- CENTEL, Nur/ZAFER, Hamide/ÇAKMUT, Özlem: Kişilere Karşı İşlenen Suçlar (Kişilere Karşı), Cilt. I, 4. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2017.
- CENTEL, Nur/ZAFER, Hamide/ÇAKMUT, Özlem: Türk Ceza Hukukuna Giriş (Ceza Hukuku), 11. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2020.
- CRESPI, Alberto/FORTI, Gabrio/ZUCCALA, Giuseppe: Commentario breve al codice penale complemento giurisprudenziale, 11. Edizione, Cedam, Milano 2010.
- DEMİRBAŞ, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 15. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2020.
- DÖNMEZER, Sulhi: Kişilere ve Mala Karşı Cürümler (Mala Karşı), 15. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 1998.
- DÖNMEZER, Sulhi: "İhmal Suretiyle İcra Suçları", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 9(3-4), 1944, ss.473-494.
- DÖNMEZER, Sulhi/ERMAN, Sahir: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım (Genel Kısım), Cilt I, 13. Bası, Beta Yayınları, Ankara 1997.
- DUBBER, Markus D./HÖRNLE, Tatjana: Criminal Law A Comparative Approach, Oxford University Press, Oxford 2014.
- EKİCİ ŞAHİN, Meral: Dolandırıcılık Suçu, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.
- ERBAŞ, Rahime: Türk Ceza Hukukunda Görünüşte İhmali Suçlarda Garantörlük, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.
- EREM, Faruk: Dolandırıcılık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1956.
- EREM, Faruk: Ceza Hukuku Hususi Hükümler (Hususi Hükümler), Cilt II, Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara 1968.
- GÖKCEN, Ahmet/BALCI, Murat: "Kasten Öldürme ve Yaralama suçlarının İhmali Davranışla İşlenmesi (TCK m.83, 88), Ceza Hukuku Dergisi, 7(18), 2012, ss.7-30.
- GROSSO, Carlo Federico/PELISSERO, Marco/DAVIDE Petrini/PISA Paolo: Manuale di diritto penale, Parte Generale, Giuffrè Editore, Milano 2013.
- HAFIZOĞULLARI, Zeki/ÖZEN, Muharrem: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar, 5. Bası, US-A Yayıncılık, Ankara 2016.
- HAKERİ, Hakan: Ceza Hukukunda İhmal Kavramı ve İhmalin Çeşitleri (İhmal), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.
- HAKERİ, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel hükümler), 22. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.
- KATOĞLU, Tuğrul: "Hekimin Ceza Sorumluluğu ve Yeni Türk Ceza Kanunu", in Marmara Üniversitesi Hukuk

- Fakültesi Sağlık Hukuku Sempozyumu Sempozyum Özel Sayısı, I, s. 220, ss.217-220.
- KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel Hükümler), 11. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.
- KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, (Özel Hükümler), 5. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- MANTOVANI, Ferrando: Diritto penale, Parte speciale, II, Delitti contro il patrimonio, 4. Edizione, Cedam, Milano 2012.
- TEZCAN, Mahmut/ERDEM, Mustafa Ruhan: “Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nin TCK Tasarısı Hakkındaki Raporu”, in ERGÜL, Teoman (ed), TBB Türk Ceza Kanunu Reformu, 2. Kitap, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2004, s.327-355.
- TEZCAN, Mahmut/ERDEM, Mustafa Ruhan/ÖNOK, Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 18.Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2020.
- TOROSLU, Nevzat: Ceza Hukuku Özel Kısım, 10. Bası, Savaş Yayınları, Ankara 2019.
- TOROSLU, Nevzat/TOROSLU, Haluk: Ceza Hukuku Genel Kısım, 25. Bası, Savaş Yayınları, Ankara 2019.
- TOROSLU, Nevzat: Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Ankara 2019.
- ORMEROD, David/LAIRD, Karl: Criminal Law, 12. Edition, Oxford University Press, Oxford 2017.
- ÖNTAN, Yaprak: Ceza Hukukunda Fiil, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2020.
- ÖZBEK, Veli Özer/DOĞAN, Koray/BACAĞSIZ, Pınar/TEPE, İlker: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel Hükümler), 9. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.
- ÖZBEK, Veli Özer/DOĞAN, Koray/BACAĞSIZ, Pınar/TEPE, İlker: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler (Özel Hükümler), 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- ÖZGENÇ, İzzet: Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar (Ekonomik Çıkar), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002.
- ÖZGENÇ, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel Hükümler), 14. Bası, Seçkin Yayınevi, 2018.
- SELÇUK, Sami: Dolandırıcılık, İstanbul 1982.
- SOYASLAN, Doğan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.
- ÜNVER, Yener: Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Seçkin Yayınları, Ankara 2003.
- ÜNVER, Yener: TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar İftira Suç Uydurma Suç Üstlenme Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik İnfaz Kurumlarından Kaçma, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.